

พัฒนาการคำว่าลาวในเอกสารจีนโบราณ

The Etymology of Lao(s) in Ancient Chinese Manuscripts

สุธิตา ตันเลิศ*

บทคัดย่อ

บทความนี้แสดงให้เห็นพัฒนาการคำว่าลาวในเอกสารจีนโบราณช่วงปีค.ศ.69-1627 ด้วยการใช้มุมมองทางประวัติศาสตร์ ผลจากการศึกษาพบว่า คำว่าลาวได้แปรเปลี่ยนไปตามบริบทของประวัติศาสตร์การเมืองเป็นสำคัญซึ่งพบข้อสังเกตที่สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ประการที่ 1 ก่อนปีค.ศ.1351 เอกสารจีนโบราณ 4 ราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์ฮั่น, ราชวงศ์ถัง, ราชวงศ์ซ่ง, และราชวงศ์หยวน ได้กล่าวถึง คำว่าลาว ดังต่อไปนี้ อ้ายลาว, หรืออายหลาว, หลาว, ลาว, เมืองลาว, เหวินตัน, และลาวก๊ก ซึ่งพาดพิงหรือเรียกในความหมาย 2 ลักษณะ กล่าวคือ คน กับประเทศ ไม่อาจระบุว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวลาวในปัจจุบัน ประการที่ 2 ช่วงปีค.ศ.1351-1627 เอกสารจีนโบราณสมัยราชวงศ์หยวนกับหมิงได้กล่าวถึงประเทศลาวและคนลาวใน 3 ชื่อ กล่าวคือ หล่าวอัว, หล่าวกัว, และหล่านจาง ล้วนมีความสัมพันธ์กับชาวลาวในปัจจุบันในฐานะกลุ่มคนวัฒนธรรมล้านช้าง

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์, เอกสารจีนโบราณ, คำว่าลาว

Abstract

This article focuses on the etymology of the country name Laos as recorded in ancient Chinese manuscripts from 69 A.D. to 1627 A.D. Using historical approach on six selected Chinese dynasties, the study discovered that Laos as a people and a country, had two political –historical derivations. Before 1351 A.D., Han, Tang, Sung, and Yuan dynasties chronicled Laos as Ai Lao, Lao, Mueang Lao, Wen Tan, and Lao Gok, respectively. However, these sources did not cite the origins of the Laotian ancestry. Then, from 1351 to 1627 A.D., the Yuan and Ming dynasties referred to Laos with the words Lao Ua, Lao Koua, and Lan Jang. These three terms are related to the ancient Lanxang culture, which Laotians had practices for a long period of time.

Key words: History, Ancient Chinese Document, Lao Etymology

* คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Email: sutida.tonlerd020@gmail.com; stonlerd@yahoo.com

พัฒนาการคำว่าลาวในเอกสารจีนโบราณมีวัตถุประสงค์ในการอธิบายความเป็นมาของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว ผู้ตั้งรกรากในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) จากเอกสารจีนในช่วงปีค.ศ.69-1627 งานชิ้นนี้ได้รับอิทธิพลจากงาน 2 ชิ้น กล่าวคือ จิตร ภูมิศักดิ์ที่ได้ตั้งข้อเสนอความเป็นมาของสยาม ไทย ลาว กับผลงานแปลเอกสารประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิงฉบับหอหลวงของ Geoff Wade (Website, National University of Singapore) อนึ่ง บทความนี้ได้รับการปรับปรุงจากการนำเสนอในงานภาคบรรยายในประเด็นเรื่อง “ภาษากับประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาคำว่าลาว” ณ การประชุมวิชาการระดับชาติ อุบลวัฒนธรรม ครั้งที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ระหว่างวันที่ 27-28 มกราคม ปีค.ศ.2012 เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อเสนอของนักคิดนักเขียนกลุ่มเชื้อชาติกับกลุ่มชาติพันธุ์ในแขนงพันธุกรรมศาสตร์ ได้ระบุว่า มนุษย์ชาติมีโครงสร้างพันธุกรรมเหมือนกันถึงร้อยละ 99 ความแตกต่างความแปลกแยกของกลุ่มชาติพันธุ์กับเชื้อชาติเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและการเมือง (Lee, 2015, p.26-39) อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษามีข้อจำกัดในการใช้ภาษาจีน เอกสารภาษาจีนที่ปรากฏในงานนี้ได้รับการแปลจากภาษาจีนมาเป็นภาษาไทย ซึ่งนำมาจากงาน 2 ชิ้น กล่าวคือ วิทยานิพนธ์หว่ง จี้ หมิน (หว่ง จี้ หมิน, 1988) ได้อ้างอิงเอกสารจีนโบราณ 4 ราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง และราชวงศ์หยวน ซึ่งได้กล่าวถึงประเด็นคำว่าลาว กับ หนังสือปาไปสี่ฟู-ปาไปต้าเตี้ยน (เชียงใหม่ในเอกสารจีน) ที่แปลโดยประพจน์ คุกลรัตน์เมธีที่รวบรวมเนื้อหาเอกสารหยวนสื่อ (ประวัติศาสตร์ฉบับหอหลวงสมัยราชวงศ์หยวน) กับหมิงสื่อลู (ประวัติศาสตร์ฉบับหอหลวงสมัยราชวงศ์หมิง) (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 1996, น.3-26) ซึ่งมีเรื่องราวบางประเด็นที่พาดพิงเกี่ยวแก่คำว่า ลาว

1. จุดกำเนิดคำว่าลาว

ระยะเวลาที่คนพูดภาษาตระกูลไต-ลาวยังไม่มีลายลักษณ์อักษรใช้ในการสื่อสารนั้น คำว่าลาวได้ปรากฏในเอกสารจีนและเวียดนามในความหมายกลุ่มคนและรัฐ (ประเทศ) การทำความเข้าใจจุดกำเนิดของคำว่าลาวควรเริ่มจาก ลาวคือใคร และคนลาวมาจากไหน

1.1 ลาวคือใคร

นักภาษาศาสตร์ได้เสนอว่า กลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว มีถิ่นกำเนิดในบริเวณเขตตะวันตกเฉียงใต้ของจีนราว 700-800 ปีก่อนค.ศ. คนกลุ่มนี้ได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้ พร้อมการปักหลักตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ 5 แห่ง ได้แก่ เตียน เปียน ฟู, หลวง พระบาง, นครศรีธรรมราช, อูยอชา, และอัสสัม จิตร ภูมิศักดิ์ได้ให้ข้อคิดเรื่องวิวัฒนาการความหมายของคำว่าไท และลาว ในสัณฐานลักษณะ กล่าวคือ “หนึ่ง. เป็นชื่อชนชาติตระกูลภาษาไต-ไท สอง. เป็นชื่อวรรณะหรือฐานันดรทางสังคมซึ่งได้แก่เสรีชน สาม. เป็นคำ

วิเศษณ์แปลว่าอิสระ เอกราช และสี่. เป็นคำวิเศษณ์และคำนาม แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ ส่วนไท ที่เติม ย นั้น เริ่มปรากฏในสมัยพญาลิอไท” (จิตร ภูมิศักดิ์, 1992, น.382)

Keith Weller Taylor ได้อธิบายคำว่า หมายถึง ถิ่นพำนักของผู้คนในบริเวณ เทือกเขาทางตะวันออกเฉียงใต้ คริสต์ศตวรรษที่ 5 เอกสารจีนได้เรียกชนเผ่าเหล่านี้ว่า ถิ่น ศตวรรษถัดมา หมายถึง กลุ่มคนที่มีเชื้อชาวจีนที่ได้ตั้งรกรากในที่ราบลุ่ม ชาวเวียดนามเป็นหนึ่งในกลุ่มสี่ด้วย (Taylor, 1983, p. 149)

หวัง จี้ หมินได้อธิบายสภาพบ้านเมืองและชนชาติในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตอนบน เอาไว้ความว่า “ตามหลักฐานพงศาวดารจีนโบราณ ภายในขอบเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ ในหมู่ชนชาติไต ทิศเหนือเป็นเมืองเชียงรุ่งของสิบสอง พันทนา ซึ่งอดีตเรียกว่าเมืองเซอหลี่ ทิศตะวันตกคือรัฐฉานของไตใหญ่พม่า ซึ่งอดีตเรียกว่าฉาน ทิศตะวันออกคือถิ่นฐานผู้ไทในที่ราบลุ่มแม่น้ำดำกับแม่น้ำแดงของเมืองแกว ซึ่งอดีตอยู่ใต้อิทธิพลของเจียวจือ ทิศใต้คือเมืองปาไปซีฟูในภาคเหนือไทยปัจจุบัน และภายในภาคกลางของแถบนี้คือเมืองลาว เมืองเหล่านี้ล้วนมีชนชาติไตอาศัยอยู่เป็นประชากรหลักของชุมชน ได้แก่ เมืองเซอหลี่ (เชียงรุ่ง) คือ ไตลื้อ เมืองฉาน คือ ไตใหญ่ เมืองลาวคือพวกอ้ายลาว เมืองแกว เฉพาะส่วนที่อยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำดำ และแม่น้ำแดงคือดินแดนผู้ไท และเมืองปาไปซีฟู ในทางภาคเหนือไทย (นักวิชาการไทยปัจจุบันเรียกว่าล้านนา) อนึ่งอ้ายลาวเป็นชุมชนหลักในเมืองลาวบริเวณเมืองล้านช้าง ผลงานวิจัยของนักประวัติศาสตร์จีนบางท่านชี้แจงว่า อ้ายลาวมีแหล่งกำเนิดจากดินแดนยูนนานอพยพเข้าเมืองลาวในช่วงระยะต่อมาในประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนจึงมีอ้ายลาวสองกลุ่มใหญ่” (หวัง จี้ หมิน, 1988, น. 26-7)

วินัย พงศ์ศรีเพียรได้ต่อยอดงานวิจัยของหวัง จี้ หมิน ทั้งได้ชี้ประเด็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรของจีน ที่ได้รับบุกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว ออกเป็น 2 กลุ่ม ซึ่งใช้เรียกตามชื่อชนชาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ กลุ่มแรกเรียกว่าชาวป้อที่อาศัย บริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ของยูนนาน และกลุ่มที่สองเรียกว่าชาวเป้อที่ประกอบด้วยกลุ่มคน 6 ชนชาติ ที่อาศัยทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของยูนนาน ได้แก่ เซอหลี่ (เชียงรุ่ง), มู่ปิง (แสนหวี), เหมียนเตียน (พม่า), ลู่ซวงผิงเหมียน (เมืองเมา), เหล่าอัว (ลาว), และปาไปต้าเตียน (เชียงใหม่) (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 1996, น. 25)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อธิบายการสถาปนาอำนาจของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว ภายหลังการรุกรานของกองทัพมองโกล (ค.ศ.1279) แนวคิดของสองสำนักคือเหตุผลที่อธิบายว่า กลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว มีเชื้อเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น ก่อนปีค.ศ.1353 ไม่ปรากฏว่ามีกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำในพื้นที่ลาว จิตร ภูมิศักดิ์ได้เสนอว่าคนลาวได้ละทิ้งความเป็นไท เพราะเข้ามามีความต้องการมากกว่านั้น เมื่อเข้าสู่ดินแดนที่ไม่มีทางออกทะเลด้วยการพิชิตชนพื้น

เมืองข้า (จิตร ภูมิศักดิ์, 1992, น.394) คนลาวได้แสดงอัตลักษณ์ของตนในฐานะผู้เป็นนาย มีข้อสังเกตว่า ไทย-ลาวเป็นพี่น้องทางภาษา ทั้งนี้ ลาวไม่เคยเรียกตัวเองว่าไท แต่ภาษาลาวปรากฏการใช้คำว่า ไทบ้าน (ชาวบ้าน) และคนไทไม่เรียกตัวเองว่าลาว เนื่องจาก กลุ่มคนไทที่อาศัยในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมขแมร์กับมอญในการสร้างวัฒนธรรมที่มีลักษณะประจำชุมชนที่โดดเด่น กล่าวคือ อุธยา, ธนบุรี, และรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีรูปแบบบางอย่างที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมล้านช้างลุ่มน้ำโขง ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 รัฐบาลสยามกับรัฐบาลฝรั่งเศสประจำแคว้นลาวได้รับแรงขบวนการสร้างรัฐชาติแบบใหม่ โดยมุ่งการแบ่งแยกคนลาวสองฝั่งแม่น้ำโขง มุ่งการปลูกจิตสำนึกรัฐประชาชาติแบบใหม่ อาทิ การสร้างสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยกับพลเมืองอินโดจีน, ระบบการศึกษาที่จัดการโดยรัฐบาลกลาง, การสร้างความผูกพันให้กับพลเมืองต่ออัตลักษณ์ของชาติ ด้วยเหตุนี้ พลเมืองไทยที่สืบเชื้อสายมาจากล้านช้างจึงปฏิเสธความเป็นลาวควบคู่ไปกับการรังเกียจทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมระหว่างกัน อาทิ คนลาวฝั่งตะวันตกแม่น้ำโขง หรือฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่สืบเชื้อสายมาจากล้านช้างอาศัยในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยวิจารณ์คนฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขงว่า “ลาวตาขาว” ในขณะเดียวกัน คนลาวฝั่งตะวันออกลุ่มน้ำโขง (ส.ป.ป.ลาว) ได้วิพากษ์คนลาวฝั่งตะวันตกว่า “พวกขายดินลาวให้สยาม” และ “พวกหมาขี้ข่าไทย” คนไทลุ่มน้ำเจ้าพระยาก็กล่าวดูแคลนคนลาว อาทิ “กินข้าวเหนียวทำให้ง่วงนอน” และ “คนลาวสกปรก” รัฐบาล ส.ป.ป.ลาว ยังนำใช้นโยบายการปลูกจิตสำนึกให้พลเมืองผูกพันกับประวัติศาสตร์บางเหตุการณ์ เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ ส.ป.ป.ลาว หรือคนลาว รู้สึกไม่พึงพอใจเมื่อคนไทยได้กล่าวถึงคนลาวในฐานะ “น้องของไทย”

แนวทางดังกล่าว สอดคล้องกับรัฐบาลราชอาณาจักรไทย ที่ปลูกฝังให้พลเมืองไทยผูกพันกับประวัติศาสตร์ชาตินิยม¹ กล่าวคือ การหวาดระแวงพม่าในฐานะศัตรูหมายเลข 1, การกล่าวหาว่าขแมร์เป็นอสรพิษ, การดูแคลนคนลาวว่ามีฐานะที่ด้อยกว่าตน

¹ ประวัติศาสตร์ชาตินิยม หมายถึง มุมมองการนำเสนอประวัติศาสตร์ที่เน้นการมองตนเองเป็นศูนย์กลาง และสร้างเนื้อหาให้ตนเองดีกว่าคนอื่น ๆ อาทิ ความรู้สึกดูแคลน การรังเกียจเหยียดขั้นทั้งกลุ่มคน หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ว่าด้อยกว่าตนเอง ซึ่งในบางครั้ง อาจแสดงออกในแนวทางการคลังชาติ ในทางตรงกันข้าม ส.ป.ป.ลาว ต้องการเสนอประวัติศาสตร์แนวใหม่แบบสังคมนิยม พรรคมารักซ์-เลนิน เป็นศูนย์กลางในการกำหนดแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ ตามหลักการสังคมนิยมต้องหลีกเลี่ยงแนวคิดการรังเกียจเหยียดขั้นทั้งทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ดังนั้น รัฐบาล ส.ป.ป.ลาว จึงปฏิเสธประวัติศาสตร์ชาตินิยม แต่กลับเสนอมุมมองประวัติศาสตร์รักชาติทดแทน เนื่องจาก แนวคิดรักชาติของสังคมนิยม กล่าวคือ ความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นชาติของตนเอง โดยปราศจากการดูแคลน หรือคิดว่าตนเองดีกว่าคนอื่น โดยมีเป้าหมายในการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมให้กับชุมชนโลก

1.2 คนลาวมาจากไหน

ส.ป.ป.ลาว เป็นกรณีศึกษาของประเทศที่มีเข้มนุ่งไปสู่สังคมนิยม พรรคประชาชน ปฏิวัติลาว (พ.ป.ป.ลาว) ประสบความสำเร็จในการต่อสู้ในสงคราม 30 ปี (ค.ศ.1945-1975) ด้วยการอาศัยกองกำลังติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม คือ โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของสังคมนิยม² ด้วยเหตุนี้ กลุ่มผู้นำลาวจึงคิดค้นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ เพื่อเชื่อมความแปลกแยกดังกล่าว อาทิ กษัตริย์ล้านช้างได้รับสั่งให้แต่งตั้งนางนันทนบุรณราชธิดาในประเด็นการกำเนิดมนุษย์ สมัยพระราชอาณาจักรลาวพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ได้ทรงสนับสนุนให้เหล่านักปราชญ์ลาวคิดค้นการเรียกกลุ่มคนออกเป็น 3 กลุ่ม³ กล่าวคือ ลาวเทิง, ลาวลุ่ม, และลาวสูง (Halpern, 1964) ประวัติศาสตร์นิพนธ์สายสังคมนิยมได้ใช้อุดมการณ์รักชาติ, การต่อสู้เพื่อเอกราช, และความเท่าเทียมของประชาชนบรรดาเผ่าเพื่อยุติความแตกต่างของคนลาว ทางกร ส.ป.ป.ลาว ให้ข้อมูลพื้นฐานดั้งเดิมของคนลาวเอาไว้ ด้วยกัน 3 แนวคิด กล่าวคือ กลุ่มตำนานอาณาจักรกับศาสนจักร, กลุ่มประวัติศาสตร์, และแนวคิดโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์กับข้อเสนอคนลาวอยู่ที่นี้ในดินแดน ส.ป.ป.ลาว

² ซึ่งในบางครั้งได้กลายมาเป็นปัญหาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมนิยม ส่งผลให้เกิดการต่อต้านอำนาจรัฐตลอดทั้งประวัติศาสตร์ อาทิ กฎเจ้าชายม่วย, กฎเจ้าเมืององกาน, ขบวนการต่อต้านผู้มีบุญ, การต่อสู้ของเจ้าฟ้าปัดใจ, การต่อต้านอำนาจรัฐของกลุ่มม้งแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น รัฐบาล ส.ป.ป.ลาว ต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในปีค.ศ.2008 ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ ได้พิมพ์หนังสือบรรดาชนเผ่าใน ส.ป.ป.ลาว โดยกรมชนเผ่า ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนพัฒนาธนาคารโลกด้วยการแบ่งกลุ่มคนลาวออกเป็น 49 กลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาหลัก 4 กลุ่ม กล่าวคือ ตระกูลภาษามอญ-ขะแมร์ (ออสโตรเอเชียติก), กลุ่มภาษาตระกูลไต-ลาว, กลุ่มภาษาจีน-ทิเบต, และกลุ่มภาษาม้ง เมียน มีข้อสังเกตว่าทางการลาว จัดคนเวียดนามกับคนจีนอยู่ในกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว และไม่แยกกลุ่มภาษาออสโตรนีเซียนออกจากภาษามอญ-ขะแมร์

³ ในช่วงทศวรรษที่ 1970-1990 ทางกร พ.ป.ป.ลาว ได้รณรงค์ให้ใช้การแบ่งกลุ่มคนตามแนวคิดของรัฐบาลพระราชอาณาจักรลาว กล่าวคือ ลาวเทิง, ลาวลุ่ม, และลาวสูง เพื่อสร้างความปรองดองให้กับสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ตั้งแต่ปีค.ศ.1991 เป็นต้นมา กองประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 5 ของ พ.ป.ป.ลาว ได้ยุติการจัดแบ่งกลุ่มคนแบบเดิม 3 กลุ่ม รัฐบาล ส.ป.ป.ลาว ได้รณรงค์การใช้คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ทดแทน “ชนชาติ” และ “ชนเผ่า” โดยเรียกคนลาวแบบเหมารวมว่า “ประชาชนบรรดาเผ่า” อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว คนทั่วไปยังคงใช้การจัดแบ่งกลุ่มคนเช่นเดิม มีข้อสังเกตว่านโยบายช่วงทศวรรษที่ 1970-1190 ได้สร้างความเข้าใจ, การรับรู้, และการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนลาว อาทิ ในปีค.ศ.2012 ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามที่แขวงอัตตะปือ ส.ป.ป.ลาว ได้สอบถามถามสตรีแขวงอัตตะปือว่าเป็นใคร เธอได้แนะนำตนเอง ความว่า “ขอยเป็นชนชาติละแวก กลุ่มลาวเทิง” แล้วทำท่าทางลงเลาะขอบปากเส้นพร้อมกล่าวต่อนางสาวที่น่าสนใจว่า “ขอยเป็นชนเผ่าละแวก เเพินบิใหเอนว่าชนชาติละแวกแล้ว” เป็นที่น่าสังเกตว่า คำตอบ หรือคำอธิบายของสตรีละแวกชุดที่ 2 เชื่อมโยงกับข้อเสนอของรัฐบาล ส.ป.ป.ลาว เมื่อปีค.ศ.1991 ในประเด็นการรณรงค์การใช้คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” หรือ “ชนเผ่า” ทดแทน “ชนชาติ”

1.2.1 กลุ่มตำนาน

ตำนานมี 2 ประเภท กล่าวคือ ตำนานเมือง กับตำนานศาสนา ต้นเค้าของตำนานเมืองของชุมชนลาวและบริเวณใกล้เคียงมีด้วยกัน 3 ฉบับ กล่าวคือ ตำนานเมืองเชียงแสน หิริญนครเงินยาง, ตำนานท้าวฮุ่งฮุ่นเจือง, และตำนานขุนบรมราชาธิราช ถือเป็นหลักฐานท้องถิ่นที่เป็นจุดกำเนิดของแนวคิดอภินิหาร ซึ่งได้ผสมกับตำนานศาสนา เรียงลำดับความเก่าแก่ของตำนานทั้งสามฉบับได้ดังนี้ ตำนานขุนบรมราชาธิราช, ตำนานท้าวฮุ่งฮุ่นเจือง, และตำนานเมืองเชียงแสนหิริญนครเงินยาง

นักประวัติศาสตร์สังคมนิยมลาวได้รับอิทธิพลจากสำนักชาตินิยมไทย กล่าวคือ หลวงวิจิตรวาทการ (วิจิตรวาทการ, 2006) และพระยาอนุมานราชธน (อนุมานราชธน, 2010) เชื่อว่านครรัฐลาวโบราณเริ่มจากเมืองเชียงแสน เมืองแก่ง, เมืองขว้า, เมืองพวน, เมืองเวียงจันทน์, เมืองกะบอง, เมืองร้อยเอ็ด, เมืองจำปาศคร (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000, น.36) นักคิดกลุ่มนี้ยังเชื่อว่าลาวจักรราช คือ หนึ่งในผู้นำโบราณของลาว (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000, น.36) โดยการให้ความสำคัญกับตำนานเมืองเชียงแสนหิริญนครเงินยาง (กรมศิลปากร, 2002, น.61-171) ที่กล่าวถึงว่านเครือของกลุ่มผู้นำแห่งลุ่มแม่น้ำกกแห่งเมืองนครเงินยาง คือ ปูลาวจักรราช ซึ่งตำนานนี้สืบเนื่องมาจากตำนานโยนกนครคำว่าลาวหมายถึง ชื่อราชวงศ์ลาว (หมายถึงนายหรือผู้มีอำนาจ) มีข้อสังเกตว่า สรัสวดี อ๋องสกุล กล่าวว่า ล้านนา ก่อนการสถาปนาสุโขทัยของพญาเม็งรายเป็นสมัยที่นิยมแปลงภาษาถิ่นให้เป็นภาษาบาลี อาทิ ลาวจงเป็นลาวจักรราช สำหรับลาวจกเป็นลาวจักรราช (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2010, น. 51)

ระหว่างปีค.ศ.1504-1520 ในสมัยรัชกาลพระวิสุทธราชเจ้า พระมหาเทพหลวงตนได้แต่งตำนานขุนบรมราชาธิราช ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นประวัติศาสตร์นิพนธ์เล่มแรกของล้านช้าง เนื้อหาเล่าเรื่องตำนานการเกิดมนุษย์ ณ เมืองนนวน้อยอ้อยหนู นักประวัติศาสตร์สังคมนิยมลาวให้น้ำหนักกับหลักฐานชิ้นนี้เป็นต้นกำเนิดของราชวงศ์ล้านช้าง ณ เมืองแก่ง (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000, น.39-41) มีข้อสังเกตว่า ตำนานขุนบรมราชาธิราชคือ บทนำของประวัติศาสตร์ หมายถึง การอาศัยประวัติศาสตร์นิพนธ์เพื่อสร้างความปรองดองให้กับสังคมลาวนั่นเอง จิตร ภูมิศักดิ์ ได้วิเคราะห์ตำแหน่งประมุขในขุนบรมราชาธิราชเรียกว่า “ขุนลาว” ต่อมา ลาว ขุน ท้าว พญา เป็นคำแสดงฐานะทางสังคม” (จิตร ภูมิศักดิ์, 1992, น.396)

ตำนานท้าวฮุ่งฮุ่นเจือง ฉบับจารย์แก้วบ้านวังบานเมืองเชียงขวาง ปัจจุบัน คือ บ้านบาน เมืองคำเหนือ ตั้งแต่ปีค.ศ.1883 กองทัพสยามได้นำเอกสารนี้มาจากเชียงขวาง ความสำคัญของเอกสารเน้นการสรรเสริญพระมหาอุปราช มหาสิลา วีระวงส์รับหน้าที่

การถอดความในปีค.ศ.1943 กล่าวถึง สงครามเจื่อง หรือกบฏข้า (สิลา วีระวงส์, 2006) จิตร ภูมิศักดิ์ ได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่า “เรื่องของขุนเจื่อง คือเรื่องวีรบุรุษของอาณาจักรเงินยางที่แผ่อำนาจไปถึงดินแดนล้านช้างและแกว...อาจได้รับการแต่งระหว่างค.ศ.1257-1357...” (จิตร ภูมิศักดิ์, 1992, น.78-9) จิตร ภูมิศักดิ์เชื่อว่าขุนเจื่องมีโค่นที่พูดภาษามอญ-เขมร แต่เป็นคนในที่ราบลุ่มแม่น้ำกก สายกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว ปัจจุบันเชื่อว่า ตำนานขุนบรมราชาธิราช และตำนานท้าวฮุ่งขุนเจื่อง ถือเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของลาว ได้อธิบายกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม คือ กลุ่มคนที่พูดภาษามอญ-เขมร หรือออสโตรเอเชียติก หรือออสโตรนีเซียน หมายความว่า พวกเขาไม่ใช่คนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว แต่อาจเป็นส่วนหนึ่งหรือกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของอาณาจักรจาม James Chamberlain ชี้ประเด็นภาษากับประวัติศาสตร์ในส่วนนี้ได้กำหนดโลกทัศน์ให้คนลาวปัจจุบันบางกลุ่มมีความเชื่อว่า ทุ่งไหหิน คือไหเหล้าของขุนเจื่อง (Chamberlain, 1986) คนลาวบางกลุ่มใน ส.ป.ป.ลาว ยังผูกพันกับตำนานมากับ บั้งไฟพญานาค ซึ่งในบางครั้งไม่อาจแยกเรื่องราวตำนานออกจากเนื้อหาทางประวัติศาสตร์

ตำนานเมืองทั้ง 3 ฉบับ คือแหล่งข้อมูลที่ใช้อธิบายความเป็นมาของคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว ซึ่งต่อมาได้ถูกเข้ากับแนวคิดชาตินิยมที่พัฒนามาจากกรมพระยาดำรงราชานุภาพ หลวงวิจิตรวาทการ และมหาสิลา วีระวงส์ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา นักประวัติศาสตร์ลาวที่ได้รับการฝึกฝนแบบตะวันตกได้ละทิ้งแนวความคิดนี้ไปแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่า ตำราเรียนระดับประถมศึกษาที่ผลิตขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้ยุติการให้นิยามคำว่าลาวในแบบฉบับของตำนาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2009, น.116-117) กล่าวคือ คำว่าลาว เพี้ยนมาจากดาว ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยิ่งใหญ่และมีถิ่นฐานอยู่ที่เทือกเขาอัลไตทางที่ปรากฏในหนังสือของสิลา วีระวงส์ (Sila Viravong, 1964; สิลา วีระวงส์, 1996, น.13)

1.2.2 กลุ่มประวัติศาสตร์

กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมส.ป.ป.ลาว มีหน้าที่ในการนิพนธ์ประวัติศาสตร์ ฉบับมาตรฐานของประเทศ ซึ่งสำเร็จในปีค.ศ.2000 ภายใต้การดูแลของ ดร. สุนทร โพธิสาร ผู้อำนวยการหอพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กับคณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาวจบการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาประวัติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมโกลเลียนอก และจบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตสาขาเดียวกันจากมหาวิทยาลัยควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย อดีตลักษณ์ที่โดดเด่นของนักวิชาการลาวมีด้วยกัน 3 ประการ กล่าวคือ ประการที่ 1 คนสังคมนิยม

ลาวที่มีความเป็นกันเอง, เรียบง่าย, ทุกคนสามารถเข้าถึงได้⁴ ประการที่ 2 การเป็นลูกศิษย์ของหนึ่งในปรมจารย์ประวัติศาสตร์ลาว Martin Stuart-Fox ประการที่ 3 มีความสัมพันธ์ที่ดีกับปรมจารย์ด้านไทศึกษากับลาวศึกษาอย่าง Volker Grabowsky เป็นที่น่าสังเกตว่าประวัติศาสตร์ลาวฉบับปีค.ศ.2000 บรรจุเนื้อหาทั้งสิ้นราว 1,000 หน้า แบ่งเนื้อหาประวัติศาสตร์ออกเป็น 6 ช่วงเวลาหลัก กล่าวคือ สมัยตำนาน (ยุคหินถึงก่อนรัชกาลเจ้าฟ้าร่ม), อาณาจักรล้านช้างสมัยขยายตัวและเจริญรุ่งเรือง (ค.ศ.1357-1694), สมัยศักดินาลาวแตกแยกและการต่อสู้ของประชาชนลาวเพื่อแย่งชิงเอาเอกราช (ค.ศ.1695-1893), การต่อสู้ของประชาชนลาวต่อต้านลัทธิล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส (ค.ศ.1893-1954), การต่อสู้ภายใต้การนำของพรรคประชาชนลาว (ค.ศ.1954-1975), สมัยการสร้างประเทศลาวสันติภาพ เอกภาพ และวัฒนาถาวร (ค.ศ.1975-1999) (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000, น.1-114) กลุ่มประวัติศาสตร์สังคมนิยมลาวได้ละทิ้งตำนานความยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษลาวในเมืองจีน ด้วยการเลือกเนื้อหาของสำนักภาษาศาสตร์กับโบราณคดีในการอธิบาย สมัยตำนาน (ยุคหินถึงก่อนรัชกาลเจ้าฟ้าร่ม) ประสมกับลำดับวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์สังคมนิยม

1.2.3 คนลาวอยู่ที่นี่

นักโบราณคดีประวัติศาสตร์สังคมนิยมลาวได้ให้ข้อมูลบรรพบุรุษของคนลาวอยู่ที่นี่ด้วยการอธิบายหลักฐานทางโบราณคดีใน 3 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบที่ 1 การแสดงให้เห็นความสืบเนื่องของวิวัฒนาการมนุษย์ในพื้นที่ครอบครองของ ส.ป.ป.ลาว มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนลาว อาทิ ในแหล่งโบราณคดี แขวงหัวพัน, เชียงขวาง, หลวงพระบาง, วังเวียง, แขวงเวียงจันทน์,มหาชัย ,และแขวงคำม่วน ได้มีการค้นพบคนโบราณตั้งแต่สมัยหินเก่า ราว 5000,0000-20,000 ปี (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม,2000,น.4-5) (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม,2000,น.10-11)

⁴ ช่วงกลางทศวรรษที่ 2000 เป็นต้นมา ดร.สุนทร โพธิสานได้เข้ามาทำงานเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านลาวศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กับมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุกครั้งที่พบปะกับครูสุนทร ผู้ศึกษามักขอคำแนะนำในด้านประเด็นการศึกษาและวิจัยเรื่องลาว อาทิ การเมืองลาวหลังสงครามเย็น, บทบาทของ พ.ป.ป.ลาว, ประเด็นโกสอน พมวิทานหลังสงครามเย็น มีข้อสังเกตว่า ครูสุนทร โพธิสานเป็นผู้ให้กำลังใจนักศึกษา ว่า “ทุกประเด็นมีความเป็นไปได้ เพราะ ส.ป.ป.ลาว กำลังเปิดประเทศ ทำไปเลย” ซึ่งแตกต่างจากนักวิชาการตะวันตก

รูปแบบที่ 2 การเชื่อมโยงโบราณวัตถุที่ค้นพบในแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ เพื่ออธิบายสิ่งประดิษฐ์ที่ก้าวหน้าของบรรพบุรุษในฐานะมรดกของชาติ กล่าวคือ ราว 6,000–1,200 ปีก่อนคริสต์ศักราช นักโบราณคดีลาวจัดลาวอยู่ในสังคมชนเผ่าที่ค้นพบวัฒนธรรมหินใหญ่ หรือหินตั้ง อาทิ หินตั้งชำเหนือ, หุ่นไหหิน เชียงขวาง, และหินตั้งหลวงพระบาง หลักฐานเหล่านี้สอดคล้องกับประเพณีการฝังศพครั้งที่ 2 ที่ปรากฏในหลักฐานจีนในช่วงปีค.ศ.265-317 “ชาวลาว...นำคนตายใส่ในหีบศพ ฝังหีบศพแบบตั้งขึ้นในหลุมฝังศพ” (อัทมิน,ม.ป.ป., ม้วนที่ 796, อ้างถึงใน หวัง จี้ หมิน,1988,น.32)

รูปแบบที่ 3 มีข้อสังเกตว่า แหล่งโบราณคดียังใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างสิทธิความชอบธรรมให้กับ ส.ป.ป.ลาว ในการสร้างความเป็นมาให้กับคนลาวสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยการเชื่อมแหล่งโบราณคดีฝั่งตะวันตกแม่น้ำโขงให้เป็นส่วนหนึ่งของร่องรอยมนุษย์สมัยโบราณซึ่งเกี่ยวพันกับมรดกของมนุษย์โบราณที่อาจเป็นบรรพบุรุษของชาวล้านช้าง อาทิ แหล่งโบราณคดีบ้านโนนนกทา บ้านนาดี เมืองขอนแก่น (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000, น.16-19) ข้อมูลโบราณคดีช่วยส่งเสริมแนวคิดรักชาติให้กับคนในส.ป.ป.ลาว ควบคู่ไปกับการสร้างความชอบธรรมให้กับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (พ.ป.ป.ลาว) พร้อมกันนั้นการให้เรื่องราวสมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นรายละเอียดอันจำเป็นในลำดับขั้นตอนของการสร้างชาติ พร้อมกันนั้น ตั้งแต่ปีค.ศ. 1991 เป็นต้นมา รัฐบาล ส.ป.ป.ลาว ได้เน้นการเปิดประเทศเพื่อต้อนรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หุ่นไหหินเป็นจุดหมายยอดนิยมแห่งหนึ่งในเส้นทางการการเยือน ส.ป.ป.ลาว ของเหล่านักท่องเที่ยว

2. ลาวในเอกสารจีนก่อนปีค.ศ.1353

ก่อนปีค.ศ.1353 พงศาวดารจีน 4 ราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง และราชวงศ์หยวน ได้กล่าวถึง ลาว ดังต่อไปนี้ อ้ายลาว, หรืออายหลาว,หลาว, ลาว, เมืองลาว, เหวินตัน, และลาวก๊ก ซึ่งพาดพิงหรือเรียกในความหมาย 2 ลักษณะ กล่าวคือ คน กับประเทศ

2.1 คำว่าลาวในฐานะคน

คำว่าลาวในฐานะคนปรากฏในเอกสารจีนจำนวน 4 ฉบับกล่าวคือ ฉบับที่ 1 พงศาวดารสมัยสมัยราชวงศ์ฮั่น ช่วงปีค.ศ.398-445 ได้บันทึกเหตุการณ์เมื่อปีค.ศ.69 ความว่า “ปีที่ 12 ในรัชกาลหย่งผิน (ค.ศ.69) ถูไปไม้ฝลิ เดือนอ้าย เจ้าเมืองอ้ายลาวที่เป็นต่างดาวอยู่ภายนอกเมืองอี้โจ้วมาแสดงความอ่อนน้อม แล้วให้ขึ้นอยู่กับเมืองหย่งซัง” (พันเย, ม.ป.ป., ม้วนที่ 2 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 1988, น.31)

ฉบับที่ 2 จดหมายเหตุพงศาวดารจีนยุคฮั่นตะวันออกในปีค.ศ.107 เป็นหลักฐานชิ้นแรกที่ได้กล่าวถึง ชนชาตินลาวพร้อมกับเรื่องชนชาติล้าน โดยเรียกว่า หลาว หรือ อายหลาว ซึ่งหมายถึงชนชาติในตระกูลภาษาไตสาขาหนึ่ง (จิตร ภูมิศักดิ์, 1992,น.395)

ฉบับที่ 3 เอกสารชื่อหย่งยงจินจ้วน (ค.ศ. 265-317) บรรพไท่ผิงอิ๋หลัน กล่าวถึง ประเด็นเรื่อง กลุ่มชาติพันธุ์ ความว่า “ชาวลาวชอบกินคนถือเป็นของทิพย์ แต่ไม่กินพวกเผ่าพันธุ์เดียวกัน ฆ่าคู่ต่อสู้แล้วกินหูของเขา (ชาวลาว) ดำน้ำไถลถึงสิบลิ้ว สามารถใช้มีดแทงปลาได้น้ำ พวกเขากินข้าวด้วยปาก ต้มน้ำด้วยจุก นำคนตายใส่ในหีบศพ ผึ่งหีบศพแบบตั้งขึ้นในหลุมฝังศพ” (อิ๋หมิน, 265-317, ม้วนที่ 796, อ้างถึงใน หวัง จี้ หมิน , 1988,น.32)

ฉบับที่สี่ ประวัติพวกปาเถื่อนตะวันตกเฉียงใต้กล่าวถึง ประเด็น การแต่งกาย การหัตถกรรม การฝังศพ การผลิต ในช่วงปีค.ศ.398-445 ความว่า “ชาวอายลาวต่างก็เจาะรูจุกและใส่ต่างหู ผู้ที่อ้างตนเองเป็นเจ้าของ หูห้อยลงต่ำกว่าบ่าสามนิ้ว ชาวบ้านทั่วไปห้อยลงมาถึงบ่า ที่ดินสมบูรณ์ ปลูกพันธุ์พืชได้ทุกชนิด เลี้ยงไหม รู้จักย้อมสีและปักถัก และทอผ้าขนสัตว์ ผ้าฝ้าย ผ้าปอกระเจา ลายดอกสวยเหมือนลายผ้าแพร (จีน) ใช้ปุ๋ยฝ้ายของต้นอุโงทอเป็นผ้ากว้างห้าศอก สีขาวบริสุทธิ์ ตัดเสื้อให้คนตายใส่ ผลิตทองแดง เหล็ก ดินบุก ทองคำ เงิน (หยกประเภท) กวางจู หูเบอร์ แก้วผลึก กระจก เปี้ยไ่มุก และมิงกุง มรกต แรด ช้าง ลิงและหมี (ฟันเข, ม.ป.ป.,ม้วนที่ 86 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 1988,น.32)” เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงปีค.ศ.69-445 เอกสารจีนโบราณได้บันทึกเรื่องราวกลุ่มอายลาว ในฐานะ คนปาเถื่อนทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ หรือคนต่างด้าว ซึ่งไม่มีหลักฐานในการเชื่อมโยงคนเหล่านี้กับกลุ่มคนลาวใน ส.ป.ป.ลาว แต่ประการใด ทั้งนี้ กำเนิดของประวัติศาสตร์ล้านช้างได้เกิดขึ้นภายหลังเกือบปีค.ศ.445 เกือบหนึ่งสหัสวรรษ โดยเจ้าฟ้าร่มไต้สถาปนาอาณาจักรล้านช้าง ณ เมืองขวา (เชียงดง เชียงทอง หรือหลวงพระบาง ตามลำดับ) ในช่วงปีค.ศ.1353

2.2 คำว่าลาวในฐานะประเทศ

เอกสารจีนโบราณ 5 ฉบับที่แต่งในปี ค.ศ.107 กับปีค.ศ.1370 ได้ปรากฏคำว่า เมืองลาว ในฐานะประเทศ 3 รูปแบบ กล่าวคือ เมืองลาว, เหวินตัน, และลาวก๊ก ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อว่า คำว่าลาวที่ปรากฏนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านช้างที่เติบโตขึ้นในปีค.ศ.1351 ทั้งนี้อาจจะนับว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวล้านช้าง แต่กลับสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในล้านนา เอกสารเหล่านี้ไม่สามารถเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของ ส.ป.ป.ลาว

2.2.1 เมืองลาว ปรากฏเอกสาร 2 ฉบับ กล่าวคือ

ฉบับที่ 1 หนังสือบ้านเมืองลื้อ (Nhangse Benmeeng Le) ผู้แปล หลี่โฟอ แปลจากไตลื้อเป็นจีน กล่าวถึง ระบบกินเมืองเมื่อปีค.ศ.1190 ความว่า “องค์ที่สามเชื้อท้าวอีคังลิงไปกินเมืองที่เมืองลาว” (หลี่โฟอ, 1947, น.1 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 1988, น.34)

ฉบับที่ 2 ประชุมพงศาวดารจีนเกี่ยวกับเมืองลาว (ปีค.ศ.1265) ฉบับจากเต้าจางได้ระบุดินแดนลาว ความว่า “ปีที่ 15 ในรัชกาลคายนวแห่งราชวงศ์ถัง (ค.ศ.727) ... ภายหลังราชวงศ์ถังมีการแต่งตั้ง เมืองต่าง ๆ ในแคว้นยฺงซิง พม่า เสียหนลอ ต้าฉิงเป็นก๊กที่เรามีเส้นทางคมนาคมสายตะวันตกติดต่อกันได้ เมืองเจียวจื่อ ปาไปซีฟู เจนละ เมืองจาม เมืองลาว...” (จางเต้าจาง, 1985, น.24 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 1988, น.34)

2.2.2 เหวินตัน จำนวน 2 ฉบับ กล่าวคือ

ฉบับที่ 1 จิวถังชู (ค.ศ.945) ว่าด้วยบรรพเจินละ กล่าวถึง “เจินละแยกออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งใกล้ทะเลใต้และติดกับหนองน้ำ เรียกเจินละน้ำ ส่วนด้านเหนืออีกส่วนหนึ่งติดกับภูเขาเนินสูง เรียกว่าเจินละบก อีกชื่อหนึ่งเรียกว่าเหวินตัน” และ “ปีที่ 6 ในรัชกาลต้าลี่ (ค.ศ.771) เจ้าเมืองเหวินตันชื่อผัวมี เดินทางมาถวายช้าง 11 เชือกในราชสำนักจีน” (หลิวซี, ม.ป.ป, ม้วนที่ 197 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 1988, น. 33)

ฉบับที่ 2 หมานซูแต่ง ฉบับปีค.ศ.867 กล่าวถึง ประเด็น การผนวกเจินละ กล่าวว่า “เจินละน้ำกับเจินละบก (เหวินตัน) มีดินแดนติดต่อกับสำนักว่าการเงินหนาน” (ผันฉวี่, 1774, ม้วนที่ 10 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 2531, น.33)

2.2.3 ลาวก๊ก

คำว่า ลาวก๊ก นี้ยะ ประเทศได้ปรากฏในเอกสารจีน ระหว่างปีค.ศ.727-1338 จำนวน 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 ประชุมพงศาวดารจีนเกี่ยวกับเมืองลาว ความว่า “ปีที่ 15 ในรัชกาลคายนวแห่งราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 727) ห้าเจ้ายอมอ่อนน้อม ราชวงศ์ถังมีพระราชโองการแต่งตั้งให้เป็นอ๋องยูนนานที่เรียกว่า ยั่วก๊กกุง จัดตั้งสำนักว่าการคายนวและอีกสามสำนัก ภายหลังราชวงศ์ถังมีการแต่งตั้ง เมืองต่าง ๆ ในแคว้นยฺงซิง พม่า เสียหนลอ ต้าฉิงเป็นก๊กที่เรามีเส้นทางคมนาคมสายตะวันตกติดต่อกันได้ เมืองเจียวจื่อ ปาไปซีฟู เจนละ เมืองจาม เมืองลาวเป็นก๊กที่เรามีเส้นทางคมนาคมสายใต้ติดต่อกันได้ พวกเขาเหล่านี้นำบรรณาการประเภทเพชร พลอย เกลือ ผ้าแพร ผ้าขนสัตว์ เบี้ยมาถวายอ๋อง (ยูนนาน) ทุกปี ไม่ขาดสายบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองขึ้นมา” (จางเต้าจาง, 1985, น.28 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 1988, น.34)

ฉบับที่ 2 พงศาวดารราชวงศ์หยวน (ค.ศ.1370) ว่าด้วยบรรพจักรพรรดิซุ่นตี้ โดยการเล่าเหตุการณ์ย้อนหลังในปีค.ศ.1338 ประเด็น เจ้าเมืองลาวก็ก่อกบฏการความว่า “ปีที่ 4 ในรัชกาลจื้อหยวน (ค.ศ. 1338) เดือน 8 พญานาเจ้าเมืองลาวก็ก่อกบฏ ยูนนานส่งหลานชื่อนาสายมาถวายช้างในที่ราชสำนัก ให้จัดตั้งเป็นสำนักงานใหญ่ควบคุมกิจการทหารและพลเรือน” (ซ่งเหลียน, ม.ป.ป. อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน,1988,น.34)

3. ความสัมพันธ์ของคำว่าลาวกับอ้ายลาว หรืออายหลาว,เหลี่ยว, ลัวะ, ละว้า, หล่าอัว, หล่าวกัว,หล่านจ่าง

3.1 อ้ายลาว หรืออายหลาว

อ้ายลาว หรืออายหลาว (หวัง จี้ หมิน, 1988, น. 31; จิตร ภูมิศักดิ์, 1992, น. 395; ฟันเย, ม.ป.ป., อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน, 1988, น. 32) ปรากฏเป็นครั้งแรกสมัยราชวงศ์ซัน ว่าด้วยเนื้อหาบรรพชนเชื้อหวินตี้ เมื่อปีค.ศ.69 ความว่า “ปีที่ 12 ในรัชกาลหย่งผิน (พ.ศ. 612) ฤดูใบไม้ผลิ เดือนอ้าย เจ้าเมืองอ้ายลาวที่เป็นต่างด้าวอยู่ภายนอกเมืองอ้อเจี๊มาแสดงความอ่อนน้อม แล้วยกขึ้นอยู่กับเมืองหย่งซัง” (ฟันเย, ม.ป.ป., ม้วนที่ 2 อ้างถึงในหวัง จี้ หมิน ,1988,น. 31) Bernard J. Terwiel ได้ตั้งข้อสังเกตว่า อ้ายลาว หรืออายหลาวไม่มีความสัมพันธ์กับคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว เพราะเป็นบรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์โลโล จัดอยู่ในกลุ่มคนที่พูดภาษาม้ง-ทิเบต (Terwiel, 1978,p.240 quoted in Pholsena,2006,p.83) ของกลุ่มลาวสูงใน ส.ป.ป.ลาว

3.2 เหลี่ยว

ราชสำนักจีนสมัยฉินซีได้เรียกบรรพบุรุษของชาวจ้วงที่อาศัยในเขตปกครองตนเอง มณฑลกว่างสี ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน (ส.ป.จีน) ในชื่อ “หลี่” หรือ “เหลี่ยว” ในปีค.ศ.576 Shen ChÜn kao นักปราชญ์ผู้ไม่มีความเชี่ยวชาญด้านการทหารดำรงตำแหน่งผู้ว่าการเมืองกวางใต้เขียนรายงานสถานการณ์ทั่วไป ความว่า “พวกหลี่กับลาวได้ก่อกบฏกันเองในเรื่องพรมแดนอย่างต่อเนื่องพร้อมการใช้ความพยายามในการเกลี้ยกล่อมให้คนเหล่านั้นหันมาสมาคมคิปรองดองกัน...” (Taylor, 1983,p.149) เป็นที่น่าสังเกตว่านักโบราณคดีและนักภาษาศาสตร์ไทยบางกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลประวัติศาสตร์ชาตินิยมก่อนปีค.ศ.1957 บางกลุ่มได้ตั้งข้อเสนอประเด็นจ้วง คือ บรรพบุรุษกลุ่มหนึ่งของคนไทยแห่งราชอาณาจักรไทย กระทั่ง เกิดกระแสการติดตามหาเครือญาติบรรพบุรุษชาวไทยในดินแดนยูนนานของจีน อาทิ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การสำรวจกลุ่มชนที่หลากหลายทางตอนใต้ของ ส.ป.จีน, สารคดีบรรพบุรุษชาวไทย ในปัจจุบัน ส.ป.จีน เรียกชื่อ ส.ป.ป.ลาว ว่า “เหลี่ยวกัว”

3.3 ลัวะ

มีข้อสังเกตว่า นักประวัติศาสตร์สังคมนิยมลาวได้อ้างอิงตำนานเชียงแสนเพื่ออธิบาย มนุษย์ดั้งเดิมที่อาศัยทางตอนเหนือลุ่มน้ำโขงในช่วงสังคมชนเผ่า 6,000 ปี -1,200 ปี ก่อนคริสต์ศักราช คือ กลุ่มลัวะ, ละว้า หรือลาว มีหัวหน้าชื่อ ลาวจก หรือ ละวะจังกะราช (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000, น.8-9) ประวัติศาสตร์สังคมนิยมลาวมีความสับสนในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ส่งผลให้จัดกลุ่มลัวะ, ละว้า หรือลาวให้เป็นกลุ่มคนเดียวกัน ซึ่งขัดแย้งกับงานศึกษาและวิจัยทางภาษาศาสตร์ของภททิยา ยิมเรวัตกับสุริยา รัตนกุลได้ให้ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะเป็นชนดั้งเดิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีภูมิลำเนาดั้งเดิมในรอยต่อจังหวัดน่านราชอาณาจักรไทยกับแขวงไชยบุรี ส.ป.ป.ลาว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มที่ใช้ภาษามล กับกลุ่มที่ใช้ภาษาปรีย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยเรียกพวกเขาว่า “ข้าเถิน” (ภททิยา ยิมเรวัต และสุริยา รัตนกุล, 1998, น.5-6)

3.4 ละว้า

ประวัติศาสตร์สังคมนิยมลาวได้ให้ข้อมูล ในช่วงต้น คริสต์ศักราช หรือก่อนหน้านั้น เรียกว่า ช่วงสังคมนครรัฐ ในช่วง 1200 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ถึง ค.ศ. 500 ชาวลัวะได้พัฒนา มาเป็นชาวละว้า ซึ่งเป็น กลุ่มคนที่พูดภาษามอญ-ขะแมร์ อาศัยปะปนกับ ชาวไตเมืองสิง, อุใต้, อุเหนือ หรือชาวผู้ไท ในบริเวณลุ่มน้ำโขง ภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญญูวิ ทศรฐ กับสุริยา รัตนกุลได้ตั้งข้อเสนอลว่า กลุ่มชาติพันธุ์ละว้าเป็นชนคนละกลุ่มกับลัวะ ทั้งให้ข้อมูล ละว้าเป็นกลุ่มย่อยของขมุ ใช้ภาษาเลอมัล (ญญูวิ ทศรฐและสุริยา รัตนกุล, 1998, น.5) มีข้อสังเกตว่า ประวัติศาสตร์ทางการ ส.ป.ป.ลาว ฉบับกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม (2000) ให้ความสำคัญกับชาวละว้าในฐานะบรรพบุรุษของ กลุ่มลาวเทิง หรือ คนที่พูดภาษามอญ-ขะแมร์ ซึ่งจัดเป็น กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่ลาวก่อนการอพยพเคลื่อนย้าย ของคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาวมายังพื้นที่ดังกล่าว สมัยสังคมนครรัฐชาวละว้าตั้งถิ่นฐาน กระจายตัวในบริเวณเมืองลพบุรี ถึงเมืองเชียงแสน ระยะเวลาต่อมาพวกเขาแยกออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรกชาวละว้าภาคตะวันตกในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ต่อมาได้สร้าง อาณาจักรละโว้ กับหริภุญไช กับ กลุ่มที่ 2 ชาวละว้าภาคตะวันออกในบริเวณลุ่มน้ำโขงได้ สร้างเมืองต่าง ๆ อาทิ เวียงพูคา (หลวงน้ำทา), เมืองเชียงลาว หรือสุวรรณโคฒคำ, เมืองเงิน ยาง หรือเชียงแสน, เมืองขวา (หลวงพระบาง), เมืองพวน (เชียงขวาง), เวียงจันทน์ และศรี โตรบอง (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2000, น.33-4)

3.5 หล่าอัว (ลาว,ประเทศลาว)

ผู้ศึกษาเชื่อว่าจุดกำเนิดของบรรพชนล้านช้างในเอกสารจีนโบราณที่เชื่อมโยงกับคนลาวใน ส.ป.ป.ลาว ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดในช่วงปีค.ศ.1391-1626 ในชื่อ “หล่าอัว” หมายถึงลาว หรือประเทศลาวในพงศาวดารจีน 2 ฉบับ กล่าวคือ จดหมายเหตุราชวงศ์หยวนหมิงและจดหมายเหตุราชวงศ์หมิง ชื่อเอกสาร หยวนสี่อู (ประวัติศาสตร์ราชวงศ์หยวนฉบับหอหลวง) หมิงสี่อู (ประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิงฉบับหอหลวง) (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 1996) ใน 2 รูปแบบ ได้แก่ การถวายนามบรรณาการและการรายงานเหตุการณ์ทางการเมือง

ในช่วงปีค.ศ.1391-1480 “หล่าอัวได้เข้ามาถวายนามบรรณาการในราชสำนักจีนเป็นจำนวน 5 ครั้ง อาทิ การถวายนามบรรณาการครั้งที่ 1 ต่อพระเจ้าเซียนหนิง หรือหงู่ (ค.ศ. 1351- 24 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1398) กล่าวถึง ในปี ค.ศ.1391 คณะทูตไปสี่ฟู่ได้เดินทางถวายนามบรรณาการ ปรากฏคำหล่าอัว หมายนโปเลอ มู่ปาง เมิงซิน ในฐานะรัฐเพื่อบ้านของยูนาน (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 1996,น.197) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระเจ้าสามแสนไทครองราชย์ในช่วงปี ค.ศ.1371-1417⁵ ถวายนามบรรณาการครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1403 ต่อจักรพรรดิหยงเล่อ (24 มิ.ย. 1398-2 กันยายน ค.ศ. 1424) การถวายนามบรรณาการครั้งที่ 4 ในปี ค.ศ.1466 สมัยเฉิงฮว่า (23 กุมภาพันธ์ 1464-9 กันยายน 1487) หล่าอัวถวายนามเป็นบรรณาการ ราชสำนักจีนได้ให้การพระราชทานป้ายทองคำใหม่ทดแทนอันเดิมที่ถูกเผาทำลาย วังตรงกับสมัยพระเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วของล้านช้าง ทรงครองราชย์ช่วงปีค.ศ.1449-1480 (นาลยา กรณีกิจ,2011,น.108-109)

3.6 หล่ากัว (คนลาว)

ในช่วงปีค.ศ.1405-1626 คณะทูตหล่าอัวได้เดินทางมายังราชสำนักจีนเพื่อทำการรายงานเหตุการณ์รวมทั้งสิ้น 7 ครั้ง เมื่อปีค.ศ.1545 ในการรายงานเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งที่ 3 ในรัชสมัยเจียชิ่ง (27 พฤษภาคม 1521- 23 มิถุนายน 1567) ซึ่งปรากฏคำว่า หล่ากัว หมายถึง คนลาว เป็นครั้งแรกในห้วงประวัติศาสตร์ลาว ความว่า “...เหล่ากัวขึ้นอาสาไปปราบปรามอาหนาม...” ตรงกับสมัยโพธิสาร (1520-1550) (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2539,231) เป็นที่น่าสังเกตว่า เอกสาร ด้ายเหวียดสี่อูกี้ต่วนทือ (บันทึกประวัติศาสตร์มหาอาณาจักรเวียดนามฉบับสมบูรณ์ ประมวลครั้งแรก) แต่งสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 13 ครั้งสุดท้ายในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็น หลักฐานชิ้นแรกของเวียดนามที่พาดพิง หรือเอ่ยอ้างชื่อลาว กล่าวคือ “ชาวปาลาว” (มานหลาว –หลาวกา) เนื้อหาโดยย่อ “ค.ศ.1013 ราชวงศ์หลี่ (1010-1225) ให้กำหนดอัตรารากใหม่หลายประเภท รวมทั้ง

⁵ นาลยา กรณีกิจได้ตรวจสอบพงศาวดารฉบับมหา สีลาวิระวงศ์ กับหมิงสี่อู ได้ให้ข้อเสนอปีครองราชย์ของพระเจ้าสามแสนไทยใหม่ในช่วงปีค.ศ.1402-1432/1433

ของป่า งาม้าง ไม้หอมของ “ชาวปาลาว” (มานหลาว-หลาวกวา) ข้อสังเกตคำว่า มาน ยังใช้เรียกขานานเจ้าด้วย ระยะเวลานี้ ราชวงศ์ซ่งของจีนกำลังขยายอำนาจลงใต้ ทำสงครามกับนานเจ้าที่ไม่ยอมรับราชวงศ์ใหม่ในจีน (หลังจากสิ้นสุดราชวงศ์ถัง) ชนเผ่าและบ้านเมืองในจีนได้ลุกขึ้นต่อต้านช่ง ดังนั้นไคเวียด หรืออาหนาน ที่ตั้งตัวเป็นอิสระได้ไม่ถึงร้อยปีเริ่มได้รับผลกระทบจากการขยายอำนาจของช่ง ...”

3.7 หล่านจาง (ล้านช้าง)

สมัยรัชกาลพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช หล่านจางปรากฏในพงศาวดารหมิง 2 ครั้งด้วยกัน กล่าวคือ การถวายบรรณาการ กับรายงานเหตุการณ์ทางการเมือง นาถยา กรณีกิจ ได้ตั้งขอเสนอการถวายบรรณาการของพญาหล่านจางเอาไว้ในปีค.ศ.1565 (นาถยา กรณีกิจ, 2011, น.120) เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในล้านช้าง กล่าวคือ ในปีค.ศ.1566 การขยายอำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง การครอบครองดินแดน การตีหล่านจางทางด้านทิศตะวันออก เดิมชื่อหล่าวอัว จนล่มสลาย (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 1996, น.231) จากที่กล่าวมาทั้งหมด เอกสารหยวนสื่อ-หมิงสื่อช่วงปี ค.ศ.1391-1628 ได้ปรากฏคำว่า ลาว ใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะที่ 1 ช่วงปี ค.ศ.1391- 1566 การเรียกคำว่า หล่าวอัว ลักษณะที่ 2 หล่าวกัวปรากฏในเอกสารโบราณจีนเมื่อปีค.ศ.1545 และ ลักษณะที่ 3 ในปี ค.ศ.1566 หล่าวอัวถูกเรียกว่าหลานจาง มีข้อสังเกตว่า ช่วงปี ค.ศ.1567-1628 ราชสำนักจีนได้ใช้คำเรียกคำว่า หล่าวอัวกับหล่าวกัวเช่นเดิม

คำว่าลาวเป็นกรณีศึกษาของพัฒนาการทางภาษากับประวัติศาสตร์ ซึ่งแบ่งนิยามของลาวตามบริบทสังคม การเมือง และ เศรษฐกิจ บทความนี้ได้ค้นพบคำว่าลาวเริ่มปรากฏหลักฐานขึ้นเป็นครั้งแรกในบริบททางสังคม กล่าวคือ คำว่า ลัว, ลัวะ, หรืออ้ายลาว หมายถึงกลุ่มชุมชนและชาติพันธุ์ที่พูดภาษามอญ-ขแมร์ หรือโอเอสโตรนีเซียน อาศัยปะปนกับกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว ในบริเวณรัฐไททางตอนใต้แห่งจักรวรรดิจีน ซึ่งแบ่งคนออกเป็นสองกลุ่ม กล่าวคือ น่านเจ้าและอ้ายลาว คำว่าลาวได้ปรากฏในบริบททางการเมืองจากหลักฐานจีน สมัยถึง ถึง หมิง และหลักฐานสมัยอยุธยาซึ่งได้อธิบายถึงรัฐล้านเพียะที่มีแสนยานุภาพทางการเมืองที่ทัดเทียมกับอยุธยาตำนานเมืองฝ่ายเหนือ ได้ปรากฏคำว่าลาวจากหมายถึงตำแหน่งทางการเมืองของราชวงศ์ลาวจากซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาวในพื้นที่ ส.ป.ป.ลาว ด้านเศรษฐกิจลาวหมายถึงประเทศที่ตั้งอยู่กึ่งกลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล แต่ดำรงฐานะเป็นรัฐกึ่งเมืองท่าในเส้นทางสายแพรไหม (โยชิยุกิ มาซุฮาร่า, 2003) ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา จากมุมมองของสยาม คำว่าลาว ได้ถูกอธิบายในฐานะผู้ที่ด้อยกว่ากับเมืองในพระราชอาณาเขต (รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,

2547) นับจากปีค.ศ.1954 เป็นต้นมา ผู้นำทางการเมืองที่ปกครองลาวต่างตั้งชื่อประเทศของตนเองเพื่อสื่อเป็นตัวแทนรูปแบบอุดมการณ์ทางการเมือง การปกครองที่ตนศรัทธา เช่น พระราชาอาณาจักรลาว (de Bréval,1959) และส.ป.ป.ลาว (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม,2000)

บทความนี้ได้ค้นพบว่า พัฒนาการของคำว่าลาวได้เริ่มก่อตัวขึ้นจากบริบททางสังคมของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต-ลาว แต่เนื่องจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์การเมืองได้ส่งอิทธิพลให้ลาวได้กลายมาเป็นผู้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐที่เข้มแข็ง กล่าวคือ สยาม, เวียดนาม, พม่า, และฝรั่งเศส ท้ายที่สุด คำว่าลาวได้ถูกเคลือบแฝงไปด้วยแนวคิดการรังเกียจเหยียดฉันท์ทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมในขบวนการสร้างรัฐชาติแบบใหม่ระหว่าง สยามกับฝรั่งเศส ซึ่งสืบทอดและสานต่อมายังอนุชนรุ่นหลังตราบเท่าทุกวันนี้ ด้วยความบอบช้ำทางการเมืองจากระบบอาณานิคม ได้กำหนดให้เศรษฐกิจลาวเป็นประเทศที่พึ่งพาอำนาจทางภายนอกในการเลี้ยงชีพ บทสรุปนี้ ต้องการชี้แนะให้คนลาวสองฝั่งโขง, คนไทยสยาม กับชุมชนอาเซียนได้ตระหนักถึงความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ การเคารพจุดกำเนิดของคนแต่ละกลุ่ม การแสวงหาทางออกของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเฉพาะการข้ามผ่านแนวคิดการรังเกียจเหยียดฉันท์ทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ที่ถูกสร้างขึ้นจากกลุ่มผู้ปกครอง เพื่อสนองตอบต่อแนวคิดรัฐชาติแบบใหม่ ควรเข้าใจและตระหนักถึงข้อจำกัดแห่งอดีต ควบคู่ไปกับการแสวงหาแนวทางในการรังสรรค์ภาษากับประวัติศาสตร์ร่วมกันอย่างสันติสืบไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย และภาษาลาว

- กรมศิลปากร. (2002). *ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษกเล่ม 7*. กรุงเทพฯ ฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม.(2000).*ประวัติศาสตร์ลาวดึกดำบรรพ์ถึงปัจจุบัน*.
เวียงจันทน์ :โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2009). *แบบเรียนคุณสมบัตินักเรียนและลูกเสือระดับประถมศึกษาปีที่ 4*. เวียงจันทน์: สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (1992). *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ฉบับสมบูรณ์เพิ่มเติม ข้อเท็จจริง ว่าด้วยชนชาติขอม*.
พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ณัฐวิ ทศธรรและสุริยา รัตนกุล.(1998). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า*. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- นารถา กรณีกิจ. (2011). “*พงศาวดารฉบับมหาสิลา วีระวงษ์ในฐานะหลักฐานประวัติศาสตร์ชาติลาว*”. สาขาวิชา ประวัติศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ภักทิยา ยิมเรวัตและสุริยา รัตนกุล.(1998). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า*. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- โยชิยุกิ มาซุฮารุ. (2003). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง*.
กรุงเทพฯ ฯ : พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*.(2547). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในโอกาสที่สิ้นพระบรมราชสมภพครบ 200 ปี
วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2547.
- วิจิตร วาหากร.หลวง. (2006).*งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ ฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (1996).*บรรณาธิการ.ปาไปสี่-ปาไปห้าเตียน*. เชียงใหม่: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2553). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทอมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สีลา วีระวงส์. (1996). *ประวัติศาสตร์ลาว*. กรุงเทพฯ ฯ: มติชน. _____. (2006).
 ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง. ปรามโทย์ ในจิต แปลจากภาษาลาวเป็นภาษาไทย.
 ดวงเดือนบุญยาวง ถอดความจากฉบับโคลงกลอน. กรุงเทพฯ ฯ: มติชน.
 หวัง จี หมิน. (1988) “ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเซอหลี่กับเมืองปาไปซีฟูใน
 พุทธศตวรรษที่ 19.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
 ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 อนุমানราชชน.พระยา. (2010) [1941]. *เรื่องของชาติไทย*. กรุงเทพฯ ฯ : กรมศิลปากร,
 กระทรวงวัฒนธรรม.

ภาษาจีน

จางเต้าจาง.(1985). *โซ่กู้เตี้ยนจี (ว่าด้วยเตี้ยน-ยูนานโบราณ)* (ค.ศ.1265), ในประชุม
 พงศาวดารจีนเกี่ยวกับเมืองลาว. เหอหนาน จีน: สำนักพิมพ์หนังสือโบราณจงโจว.
 ช่งเหลียน. (ม.ป.ป.). *พงศาวดารราชวงศ์หยวน (หยวนลือ)*: บรรพจักรพรรดิซุ่นตี้ ค.ศ.1370.
 รวบรวมในประชุม พงศาวดารราชวงศ์ 24 ชุด. ปักกิ่ง: กรมหนังสือซ่งอู่,
 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน.
 เทาอาอิง. (1985). เรียบเรียง. *อาณาจักรต่าง ๆ ในเวียดนาม, ใน ประชุมข้อมูลเกี่ยวกับ
 ลาวในพงศาวดารโบราณ*. มณฑลเหอหนานจีน: สำนักพิมพ์จงโจว.
 ผันฉัว. (1774). *หมานซู (ค.ศ.867): ม้วนที่ 10*. ปักกิ่ง: หอสมุดหลวง พระตำหนักอู่จิงเตียน.
 ฟันเย. (ม.ป.ป.). *โฮ่ฮั่นซู (ค.ศ.398-445): ม้วนที่ 2 บรรพจักรพรรดิเฉียวหมินตี้*. ปักกิ่ง:
 กรมหนังสือจงหวา, สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน.
 _____. (ม.ป.ป.). *โฮ่ฮั่นซู (ค.ศ.398-445): ม้วนที่ 86 ประวัติพวกปาเถียนตะวันตกเฉียงใต้*.
 ปักกิ่ง: กรมหนังสือจงหวา, สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน.
 หลิวซี. (ม.ป.ป.). *จิวถังซู : หนังสือราชวงศ์ถังฉบับเก่าบรรพเจนละ (ค.ศ.945), ม้วนที่ 197*.
 ปักกิ่ง: กรมหนังสือจงหวา.
 หลี่โพอี.(1947). *ผู้แปลได้ชื่อเป็นจีน. หนังสือบ้านเมืองลือ (Nhangse Benmeeng Le)*.
 คุณมิง, ยูนนาน: สำนักพิมพ์เหวินเจียน.
 เหมามู่เจิน. (ม.ป.ป.). *หวังเหมิงเซียชี่ลู่ (ค.ศ.1629) ม้วนที่ 3*. ปักกิ่ง : กรมหนังสือจงหวา
 สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน.
 อี้หมิน. (ม.ป.ป.). *หย่งซ่งจินจ้วน (ค.ศ.265-317) : บรรพไทผิงอิ้อหลั่น, ม้วนที่ 796, เรื่อง
 ชื่ออี่ปู้*. ยูนนาน หอคัดลอกหนังสือโบราณ.

ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส

- Boulanger, Le Paule. (1931). *Histoire du Laos Français*. Paris: Librairie Plon.
- Chamberlain, James. (1986). "Remark on the Origin of Thao Hung or Cheuang," in papers from the Conference on Thai Studies in Honor of William J. Gedney. Robert J. Bickner, Thomas J. Huduk and Patcharin Pevasantivong. Eds. Ann Arbor: University of Michigan. Michigan papers on South and Southeast Asian, Center for South and Southeast Asian Studies, Number 25, Pp.57-90.
- de Bréval, René J .ed. (1959). *Kingdom of Laos*. Saigon: France Asie.
- Halpern, Joel M. (1964). *Government, politics, and social structure in Laos: A study of tradition and innovation*. Monograph series no.4, Southeast Asian Studies. New Haven: Yale University Press.
- Lee, Sandra Soo-Jin. (2015). "2. Race and the science of difference in the age of genomics." Pp.26-39. Edited by Karim Murji and John Solomons. *Theories of Race and Ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sila Viravong. (1964). 2nd ed. *History of Laos*. New York: PARAGON BOOK REPRINT CORP.
- Taylor, Keith Weller. (1983). *The Birth of Vietnam*. Berkeley: University of California Press.
- Terwiel, Bernard J. (1978). "The Origin of the T'ai Peoples Reconstructed" In *Orient: Extremus* 25 (1978):239-57.
- Vatthana Pholsena. (2006). *Post-War Laos: the Politics of Culture, History and Identity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Wade, Geoff.(2005).*Southeast Asia in the Ming Shi-lu: An OPEN ACCESS RESOURCE*. www.epress.nus.edu.sg/msl/. (Viewed on 2010-2011).